

GYŐRI DANI SÁNDOR, A FÖLDSZERZŐ

(1885—1966)

JUHÁSZ NAGY VILMOS ÉS NAGY GYULA

Győri Dani Sándor kardoskúti gazdának a szülei igen szorgalmasak és nagyon takarékosak voltak. Apja korán elhalt, s az édesanyja egy ideig együtt gazdálkodott a három fiával, s három leányával. Később az özvegy szétoztotta vagyonát a gyermekei között. Győri Dani Sándor önálló gazdálkodása elején kitört az első világháború, s négy évig katonáskodott. A gazdaságát a frontról is figyelemmel kísérte, s leveleiben igyekezett irányítani. Négy gyermeke közül három lány volt és ezért gazdasága több férfimunkaerőt igényelt. Ez a fiús családokkal szemben hátrányt jelentett, s ezt nagy szorgalommal és jó munkabeosztással — aminek igazán nagy mestere volt — pótolta.

A környék mint kitűnő állattartó gazdát ismerte. Bámulatos volt a türelme és a szeretete az állatokhoz. A lóra — viláért sem ütött, de azt sem tűrte, hogy a béres ráüssön. Azt mondta neki: „A ló idevalósi, tē még csak úgy gyütté ide!” A szarvasmarhánál nem a tejhozamra törekedett, hanem inkább a növendékmarha nevelésére fektette a fősúlyt. Sokszor takaros kis üszőborjúkat vásárolt, melyeket idejében fölhágotott és mint hasasüszőket jó áron eladta.

Nagyon sok disznót hizlalt. A disznókat mindig ő etette. Ott állt közöttük a tele vödörrel és ha jól teleették magukat, a keverőlapáttal lökött még egy-egy falatot annak, amelyeknek kellett. Az apraját-nagyját együtt etette, mert amit a nagyobbak elprédáltak, a kisebbek összeszedték, s nem veszett kárba. Ha valamelyik kilökte a moslékot a kezéből, vagy a lábára lépett, nem ütött rá, így aztán nagyon szelídek voltak. Olyan volt az etetőnadrágja, hogy a színe nem látszott a mosléktól, sártól, ganétól.

Fehér Sándor mondogatta, hogy az ő disznóállományából minden héten kimartak egyet. Annak idején nagyon csodálkozott, hogy Gy. D. S.-nál ilyesmi sohasem fordult elő. Egyszer mondta is neki: „Sándor bátyám, elhozom a disznóimat magához, hogy szelidicse meg őket!” Azért voltak olyan szelídek, mert kicsi koruk óta kézhez szoktatta. Nagyon szerette a disznókat, mindig falkaszámra hizlalta, pedig egyszer a vész elvitte az egész állományát. Nem hagyta abba a hizlalást, azt tartotta, ami elvitte a hasznot, annak kell azt visszahozni. Később vagontételeben szállította a hízókat Pestre, a ferencvárosi nagyvásártelepre.

Ha valaki megkérdezte tőle, hogy miért megy olyan jól a disznóhizálás, igyekezett lebeszélni a hizlalásról, mondván: „Disznót az Istenér sē hizlajj, mer bűdös ám a disznószar!” A környékbeliek úgy tudják, hogy az uradalmakon és Elek községen kívül Kardoskúton hizlalták a legtöbb és legjobb disznót. A ferencvárosi vásártelepen a felvásárlók füleltek: Ha Kardoskútról szállították a disznót, akkor egyből elkapkodták. A sertéshizlalásnak Kardoskúton az egyik apostola Gy. D. S. volt.

Sok libát is tartott a felesége és tömőgéppel tömték őket. Keltetőgépek is volt, de csak maguknak keltettek vele, így nem kellett annyit bajlódni a sok kotlóval. Azért pártolta a jószágot — mert úgymond — a növénytermelés jó ha kifutja a kiadásokat (adót, haszonbért stb.), az állatállomány adja a fő jövedelmet. De a növénytermesztést sem hanyagolta el. A hagyományos növényeken kívül utóbb cukorrépat, kendert is termesztett. Mindig azt termelte, aminek jobb volt az ára vagy könnyebben tudta értékesíteni. Termésátlaga a környék átlagánál magasabb volt, mert a sok állat sok trágyát adott, s a földjei jó termőerőben voltak.

A hasznot hozó állatállománya mellé igyekezett megbízható munkásokat fogadni: A környéken ő fizette a legmagasabb béreket, amit a béres a piacon kimondott, azt megadta, nem alkudott, s ezért egyes gazdák orroltak is rá. „Mégtérül az — mondta —, ha jó fizetést kap a munkás, jobb kedve van dolgozni.” Jó és bőséges kosztot adott az embereinek, mert az volt a főfogása, hogy a lovat is csak úgy tudjuk dolgoztatni, ha azt jól tartjuk. A cselédekkel együtt ettek. Mindig pontos időben étkeztek, az ebédre egy percet sem volt szabad várni. A béreseknek is evés előtt meleg vízben, szappannal meg kellett mosni a kezüket. Azt nem szerette, ha az asztalánál válogattak. Ha valaki sótlannak találta az ételt, azt mondta: „Úgy nem iszod rá azt a sok rossz vizet.” Ha pedig véletlenül egy kicsit sósabb volt, akkor meg azt mondta: „Örüj neki, mer úgy iszod rá azt a sok jó vizet.”

Kenyeret mindig ő szegett és a kis gyerekeinek *katonákat* (falatokat) csinált. Így aztán ő fogott hozzá legkésőbb, de leghamarabb jóllakott. Különleges regula uralkodott az asztalnál: a kezeknek mindig az asztal felett kellett lenni, nehogy valamit (amit nem szerettek) az asztal alá dobjanak. Általában szerettek nála dolgozni, mert sokat tanulhattak ott. Néhányan később is felkeresték

De a munkatempójáról és a jó munkabeosztásáról is emlegették a környéken. A munkában mindig elől járt, utolérni, vagy elhagyni nem hagyta magát. Munkakezdés előtt számszámot mindig ő választott utoljára, s jobb számszámot a munkásoknak hagyta, mert ha lassan vagy nem jól dolgozott valamelyik, ne a számszámot okolja és ne a javításával töltse el a drága időt. A rossz számszámot ő javította meg.

A béreseket sem úgy költötte, mint sok helyen, hogy azután a gazda visszafeküdt, hanem addig, míg azok öltözködtek, odaadta a lovaknak az abrakot, azután ő is „pucolta” a lovakat. Az első fogattal mindig ő ment előre. Mikor még mindhárman legények voltak, nem volt cselédük, este lefekvés előtt lehúzták a csizmájukat, a kapcát megigazították és újra fölhúzták; csizmastól aludtak, hogy reggel még ezzel se kelljen bajlódni.

Munkabeosztására és szívósságára jellemző az alábbi is: Egy 22 km távolságra fekvő 25 holdnyi birtokának a kukoricatermését a nagytanyába hordta. Hogy minél kevesebb időt veszítsen, nappal többedmagokkal törték a kukoricát, estefelé megrakták a kocsit és éjjel pedig hazavitte. Az úton bóbiskolt, de az út néptelen volt és a két öreg ló már jól ismerte az utat. A nagytanyában ledúrta a kukoricát és csak addig aludt, amíg a lovak jólaktak, utána befogott és ment vissza. Ezt heteken keresztül folytatta.

A munka pontosságára, szépségére nem sokat adott, a gyorsaság volt nála a fontos. Ha görbe volt a barázda azt mondta, „a sonka is görbe, mégis jó!” A takarmány körül nem kívánt nagy tisztaságot, mint némely helyen, ahol késő este vagy vasárnap délelőtt a béreseknek a takarmány környékét kellett rendbe tenni — mert ennek közvetlenül nem látta hasznát. Nála a béresek este — a környékbeliekhez viszonyítva a leghamarabb pihentek le, de viszont elég korán keltek. „Este fáratt már az embér és nem sokat ér a munkája” — tartotta.

Azonban akármilyen jól dolgozott neki valaki, mindig talált benne valami hibát. Ha nem szólt egy szót sem, az nagy elismerést jelentett. De magával sem volt megelégedve sohasem. Akármilyen jól is sikerült neki valami, legyintett egyet: „jobb is lehetett vóna!” Sohasem

dicsekedett, de más tudását, munkáját, eredményét is lebecsülte. Mérlegelve szorgalmát és munkabeosztását, úgy találjuk, hogy a szorgalma valamivel nagyobb volt, mint a munkaszervezése, de az sem sokkal állt hátrább. A munkabeosztásához tartozik még az is, hogy minden csőtörtökön haza (Orosházára) mentek kocsival a piacra. Ő a jószág- és a gabonapiacra igyekezett, a fehérnépek pedig a baromfi- és a tejpiacon „árulkodtak” (sokszor mondták így). Ez általános szokás volt. Azonban vitte magával a cselédeket is (ha nem is mindet), mert úgy gondolta, ha ő nincs velük, nem dolgoznak, sőt esetleg még kárt is csinálhatnak. A háznál nagy kert volt és ott dolgoztatta őket. Azok munka közben a rossz kerítésen keresztül lesték az utcai járókelőket. Néha az anyja szülőjébe vitte ki őket dolgozni. A béreseknek mindez változatosság volt és örültek neki.

Sokoldalú volt. Mindent megpróbált elkészíteni és legtöbbször sikerült is. A tanyán az épületeket maga építette fel, táborikemencében téglát égetett, kutat ásott, sokféle bogárn munkát is csinált, elhasznált aratószinegből kötelet, zsáknak való fonalat font, lószerszámot javított, sőt még lovat is *herült*. Ritkán túl is értékelte képességeit: egyszer a zsebórája hajszálrugóját akarta megjavítani, de nem sikerült, sőt azután még az órás sem tudta megjavítani. Az akaraterő rendkívül nagy volt benne.

Kereskedői érzékére vall, hogy amikor valami drága volt, akkor mindig eladott, mert „akkor köll azt adni, amikor ára van” — mondta. Ha pedig valami olcsó volt, akkor vásárolta azt és megvárta, amíg megjött az ára, s akkor eladta, ha nem volt rá szüksége. Ha pl. a kukorica olcsó volt, akkor még vásárolt is kukoricát és mind feletette, malacokat, süldőket vett hozzá. Ha a kukorica drága volt, akkor sem adott el kukoricát, legfeljebb nem vett hozzá disznót. Tudta, hogy a disznótrágya és a hízó szállítása sokkal könnyebb, mint a kukoricáé. Minden kukoricát a disznókba szeretett volna etetni (még a lovaktól is elvonta, csak a nagy dologidőben abrakolta bővebben), a libáktól kimondottan sajnálta, mert — úgy mond — a disznót nem kell tömni. A feleségével ezen sokat vitatkoztak. Kereskedelmi érzékkel rendelkezett — mint nagyon sok orosházi parasztember — de nem kupeckedett, vagyis nem adta-vette rendszeresen a jószágot, terményt a nagyobb haszon reményében.

Sokan ismerték azt a szokását, hogy mindenki ellenkezett. Ha valaki valamit állított, ő rendszerint az ellenkezőjére esküdött. De ha azt látta, hogy elfajult a vita, simán visszalépett. Nem látta őt senkisémm felindult állapotban, senkivel sem veszekedett és sohasem káromkodott. Ha nagyon haszontalan munkásra akadt, kifizette neki az addig járó bért és elküldte. Ha aratás előtt elhagyta a cselédje — a többi gazdával szemben örült — mert a gabona ilyenkor igen jól mutatott (hiszen legtöbbször azért hagyta ott a béres a gazdát) és azt mondta: „majd léarattya az magát!” Ugyanis ilyenkor nagyon jól fizetett a gabona és a béres elállt részes aratónak, így rövid idő alatt megkereste az év hátralevő részére a bért, de a gazda is jól járt, mert a bő termésből futott aratórészsze.

Azt már kevesebben tudták — pedig jellemző volt rá — hogy a tudományt, a művészetet, sőt a szakirodalmat és a szakembereket sem becsülte „egy pipa bagóra sē.” Aki a szakiskolába tóti az idejét, vagy a könyveket bujja, az nem tanujja még még aszt sē, hogy egy csomó disznót hogy köll hamar beterelni az ólba.” Neki a disznó volt a legfontosabb és sokszor azok életéből példázogatott. Ha azonban a Kardoskúti Olvasóköri hasznos gyakorlati előadások voltak, a legszorgalmasabb vendéghallgatója volt. „Még hallgatommá, mit hazunnak!” — mondta. Rendes hallgatónak sohasem iratkozott be, de az ott hallottakból amit jónak látott, nagy csendben megvalósította.

A környék szerint a Külső-pusztán ő folytatta a legjövedelmezőbb gazdálkodást, mert ő szedett össze legtöbb földet. Sűrűn járt Orosházára és Vásárhelyre, és ha hallotta, hogy a gazdálkodás valamelyik ága most jövedelmező — elővette a kisceruzáját a mellényzsebből (amely mindig nála volt) —, s nyomban bevezette. A környéken ő termelt először cukorrépat, ő használt először műtrágyát, ő vett először Fordson traktort és kévekötős aratógépet. Tanyájában a szecskavágót, a répavágót és a morzsolót lovas-járgány hajtotta, ami-

nek a cselédek nagyon örültek, mert legtöbb helyen kézi erővel hajtották azokat. Később motoros darálót is szerzett.

Most úgy vélhetnők, hogy a lovas-járgánnyal hajtott szecska-, répavágó és morzsoló már nem volt korszerű eszköz, hiszen az uradalmakban és a nagyobb mintagazdaságokban már villanymotor hajtotta azokat —, de Gy. D. S. korában és a Külső-pusztán feltétlenül korszerű volt a járgány, mert a villanyvezeték nagyon távol esett tanyájától. Hogy igyekezett haladni a korrallal, mutatja: később nyersolajmotort állított be a fentiek hajtására és kukorica darálására.

Könyvet sohasem olvasott. Egyedüli olvasmánya az egyik orosházi napilap volt, amit állandóan járatott, de annak is leginkább az apróhirdetései érdekelték, mert abból tudta meg, ki mit ad-vesz. Csak egy könyvet olvasott el nagy érdeklődéssel: Nagy Gyula könyvét, amely a pusztai földművelésről és állattartásról szól. (Büszke is erre a szerző!) A felesége nem állta meg szó nélkül, s megkérdezte: „Ugyan mifile könyv, hogy nem tuggya léténni!”

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy az értelmiségiek és az iparosok közül azokat, akiknek a hasznos tevékenységét közvetlenül látta — nagyra becsülte. Így a tanítókat, orvosokat tisztelte. A családban azonban igyekezett mindenkit rábeszélni arra, hogy maradjon meg parasztnak, mert nagy szorgalommal és jó számíttással itt biztosan lehet boldogulni. Az egyik unokáját nagyon megsajnálta, amikor érettségire készülődött, s azt mondta neki: ha abba hagyja a gyöttrődését, öt hold földet írat rá (ami pedig nagyon nagy dolog volt az ő szemében).

Érdekes az értelmiséggel kapcsolatos állásfoglalása már csak azért is, mert kitűnő számoló volt és igen sok, nehéz számtani feladványt tudott, amit a családban és a társaságban sokszor feladott. Sakkozni is elég jól tudott.

A társadalmi egyesületek munkájában nem vett részt, az egyházi életben sem tevékenykedett. A politika sem érdekelte. Azt tartotta, hogy mindig a jelenlegi rendszert, „hatalmat” kell pártolni, mert csak annak van módjában segíteni rajtuk. Bármilyen szép művészi alkotást mutattak neki, azt mondta, sokkal jobban tud gyönyörködni egy szép aransyárga, érésben lévő búzatáblanak. Az eredményes, becsületes munkát tartotta az élet legfőbb értékének. Ha azonban a családjai ruhát indultak vásárolni, meghagyta nekik, hogy szepet, jót és divatosat vegyenek, nem baj, ha drágább is, „nehogy kinézzenek benneteket.”

Győri Dani Sándornak is — mint minden embernek — megvolt a maga szenvedélye. A bort nagyon szerette, sokszor mondogatta: „Rossz bor nincs, csak rossz borivó ember!” Hordójából sohasem fogyott ki a bor, mert ha már kevés volt benne, egy másik jó borivóval hoztak Tiszakürtről egy tele hordóval. Kocsmába is bement, de csak addig maradt ott, míg be nem „szédített”, mert az idő pénz volt nála. A cigányokkal nem húzatta, mert a muzsikaszó nagyon drága. Részegen sohasem lehetett látni, mert jól bírta az italt. Józan állapotban igen szűkszavú, csendes ember volt, de italos állapotban megeredt a nyelve és folytonosan ismétlésekbe bocsátkozott, de nem kötekedett, sőt engedékenyebb volt, mint máskor és könnyen beleegyezett a lefekvésbe.

Nem dohányzott, mert azt az egészségre károsnak és időrablónak tartotta. A cigarettás emberre azt mondta, hogy az mind tátottszájú és a cigaretta csak azért kell neki, hogy be tudja csukni a száját. Jobb szerette, ha a bérese sem dohányzott, de ha megtudta, nem tiltotta, sőt azt mondta, hogy cigarettázon csak nyíltan. Úgy gondolta, ha tiltja, akkor dugdossa a cigarettát és az könnyen tüzet okoz. Márpedig ő nem biztosított, ugyanis birtokai és tanyái széjjel voltak és egy tüzeset nem okozott volna neki végzetesen nagy kárt. Azt tartotta, hogy ha minden tíz évben is légne egy tanyája vagy egy asztagja, akkor sem lenne nagyobb kára, s nem kerülne többre, mint amennyit a biztosító társaságnak 10 év alatt fizet — akkor minek hizlaljon ő egy csomó dologkerülőt. Csak az orosházi házát biztosította, mert ott nincstelenek laktak, míg haza nem ment lakni. Azokon nem lehetett volna megvenni semmit sem, ha az ő hibájukból ég le a ház.

A környékbeliek felfigyeltek életére, munkájára. Páran meglátogatták és kérték, árulja el, hogyan lehet meggazdagodni. Volt aki busásan meg is fizette volna tanácsát. Elővette a mellényzebből a kis ceruzát és azt mondta: „Ezzel! Asztán még szorgalmasan köll dolgozni és az embér sohasé légyén magával megelégedve. Mindig csak előre köll nézni.”

Bár értékes, tekintélyes embernek tartották, (hiszen az utóbbi időkben felvették a virilisek — legtöbb adófizetők névsorába is —, s a közvetlen baráti köre nagyon kedvelte), nem volt népszerű, de nem is törekedett rá. Társaságban gyakran szúrós, csípős megjegyzéseket tett. Irigyleték a rohamos gyarapodásáért és azt a szerencséjének és a fővénségének tulajdonították. A látszattal szemben az volt az igazság, hogy sokat adakozott hasznos közcélra. A vásárhelyi közkórháznak pl. egy teljes szobaberendezést ajándékozott, amiről a családnál levő oklevél is tanúskodik. A családjával szemben pedig egyenesen bőkezű volt. Miként az édesanyja, ő is a gyermekeit tekintélyes összeggel segítette, ha azok nagyobb vétnél pénzsűkében voltak, természetesen a kölcsönt sohasem kellett visszafizetni.

Idegen embereknek is adott nagyobb összegeket kölcsönt, amit egypáran sohasem fizettek vissza. Különösen nagy vesztesége érte egypár vagon búza beraktározásával kapcsolatban, és sok vagon búzája veszett ekkor oda. Abban az időben szokás volt a gabonát beraktározni egy-egy gabonakereskedő raktárába, későbbi elszámolásra. Egy ilyen beraktározással kapcsolatban támadt önhibáján kívül, egy kellemetlen pöre, amelyet a környék véleménye szerint is egy ügyvédi csalafinta fogás nyert meg, s neki súlyos összegeket kellett fizetni, de anyagilag azt is kiheverte. Bármilyen nehézségek előtt állt is és bármilyen veszteség is érte, aggóató feleségét azzal vigasztalta, hogy „né busujj, velünk az Isten!, majd megsegít!” Nyugalmát sohasem veszítette el.

A nagy földszeretetnek, szorgalomnak, takarékoságnak és jó munkamódszernek megvolt a gyümölcse: élete végére a kapott földet a többszörösére gyarapította, birtoka felül volt a 100 kat. holdon. A nagy vagyon nem szédítette meg. Mindig maga hajtotta a féderes kocsiban a lovakat. Az egyik barátja meg is jegyezte, ha neki ennyi vagyona volna, parádés kocsissal hajtatna. Erre ő csendesesen csak ennyit mondott: „Nem jól tudod té aszt, hé!” Azért csak földbe fektette jövedelmét, vagyonát, mert a földnek jövedelme van, a házra pedig mindig költeni kell. A parasztságnak öregkorukra akkor a föld volt a biztos megélhetési alap.

Mind a négy *családjának* (gyermekének) egy-egy tanyakészséget adott, Orosházán pedig magának egy nagy házat vett. Még mindegyik gyermekének egy-egy házat is szeretett volna venni, de a háború megakadályozta.

Példája hatással volt a környékre. Mind többen kezdtek műtrágyát használni. De így volt ez a cukorrépával, az aratógéppel, de különösen a disznóhizlalással is.

Amikor a Pusztáról beköltözött Orosházára, ameddig csak bírta magát, mindig dolgozott, mindenféle munkában részt vett. Volt idő, amikor hét unoka járt tőlük iskolába. Nagyon sok és szép mesét tudott, s mondott nekik. Az unokák is nagyon szerették. Egy meszeléskor segíteni akart és nagy sietséggel valamiért a padlásra ment. A létra legfelső fokán állt, amikor megcsúszott a lába és a nehéz testével a kövezetre esett. Amikor a hozzátartozói odarohantak, azt a csípős megjegyzést tette „Na, né örüjjeték nem haatam még!” (Ilyen volt a modora.) Ekkor valami megszakadt benne. Mindig rosszabbul lett, de az orvost csak akkor fogadta el, amikor már nem lehetett rajta segíteni. Ha a családból valaki valamilyen gyógyomóddal segíteni akart rajta, ezzel utasította el: „Né kuruzsujjatok!” Utóbb már csak feküdt és alig evett valamit. Mindig csak a dolog járt az eszében, mert amikor megkérdezték tőle, hogy van, azt válaszolta, hogy „én már a lusták közül való vagyok.” Nagyon fájt, hogy nem tudott dolgozni.

A család a 83 éves öreg gazdát négyes fogattal temettette el, hiszen élete egy részét kocsin töltötte, sőt még születni is kocsin született, s a lovakat nagyon szerette. Háza előtt egy percre megállt a gázszmenet.

Győri Dani Sándor munkaszeretetét és szorgalmát a családjai is örökölték: „Az alma nem esett messze a fájától.” Gyermekei a Kardoskúti Rákóczi Termelőszövetkezetben a legjobb munkások közé tartoznak. Vannak, akik munkájukért kitüntetésben is részesültek.

Győri Dani Sándor pedig csak egy a sok szorgalmas gazda közül. Bárki mást is bemutathattunk volna közülük. Úgy érezzük, hogy mégis típusnak tekinthető, s élete sok más hasonló paraszt életét testesíti meg, ezenkívül az ő életéről állt legtöbb megbízható adat a rendelkezésünkre.